

TEMA 9: GRECIA

1. OS ANTIGOS GREGOS: ONDE E CANDO VIVIRON.

A civilización grega xurdiu no extremo oriental do mar Mediterráneo, no sur da **península dos Balcáns**. Desde este lugar **estenduse polas illas dos mares Exeo e Xónico**, polas costas de **Asia Menor** (actual Turquía) e tamén polo **Mediterráneo occidental**. Os gregos chamábanlle a este espazo a **Hélade**, que significa “territorio dos gregos”.

A península balcánica estaba formada por estreitos vales illados entre sí por montañas. Por esta razón, a antiga Grecia **non constituíu nunca un Estado unificado**, senón que cada val e cada illa formaban un Estado independente. Non obstante, **todos estes pequenos estados pertencían a unha mesma civilización pois falaban a mesma lingua, o grego, e adoraban os mesmos deuses**.

As terras gregas eran pouco produtivas. Por iso, **o mar Mediterráneo converteuse na principal fonte de subsistencia. Do mar obtíñan parte do seu alimento e era unha importante vía para a navegación e para o comercio**.

As etapas da historia de Grecia.

A historia da antiga Grecia divídese en tres grandes períodos:

- **A ÉPOCA ARCAICA**, que se desenvolveu **entre os séculos IX e VI a.C.**
- **A ÉPOCA CLÁSICA**, que se estendeu **durante o século V a.C. e a 1ª metade do século IV a.C.**
- **A ÉPOCA HELENÍSTICA**, transcorreu desde **mediados do século IV a.C. ata o século I a.C.**

A orixe da civilización grega.

Na Idade dos Metais desenvóléronse en Grecia dúas civilizacións: a cretense e a micénica.

- **A civilización cretense ou minoica** desenvolveuse na illa de Creta no terceiro milenio a.C. A súa situación xeográfica, no medio do mar Exeo, permitiulle dominar o comercio entre Oriente e Occidente. Creta estaba gobernada por **reis** poderosos. Un dos máis influentes foi o lexendario **Minos**, que construíu moitos palacios, coma o de **Cnosos**, a principal cidade de Creta. Por iso, esta cultura denomínase tamén minoica.
- **A civilización micénica** xurdiu cara ao ano 1600 a.C.-1400 a.C., cando os aqueos, un pobo que procedía do norte, se instalaram nos Balcáns e construíron **ciudades amuralladas**, como **Micenas e Tirinto**. Nesta época Creta exercía unha importante influencia no Mediterráneo. A sociedade micénica compoñíana principalmente **guerreiros**, que estaban gobernados por un rei. **Perseo**, rei de Tirinto, fundou a cidade de Micenas e é considerado o seu primeiro rei. Ao principio, a economía micénica baseábase na agricultura e na gandaría, pero pouco a pouco foron substituindo aos cretenses no control da actividade comercial.

CIDADE DE MICENAS

PORTA DOS LEÓNS (CIDADE DE MICENAS)

MÁSCARA DE OURO DO REI AGAMENÓN

2. A ÉPOCA ARCAICA.

O nacemento das polis.

Entre os séculos XII e VIII a.C., tras a desaparición da civilización micénica, e ca chegada dos Dorios, **transcorreu a chamada Época Escura**, un período do que non se teñen testemuños históricos. **A partir do século VIII a.C., os gregos fóronse agrupando en POLIS**, que eran **ciudades cun goberno, cunhas leis e cun exército propios**. Por esta razón, dise que as polis **eran cidades-Estado**.

Nun principio, as polis estaban gobernadas por xefes locais, polo que a participación do pobo na vida política estaba moi limitada. Despois, o poder pasou a mans dos máis ricos, que formaban unha minoría privilexiada. Os ricos denomináronse a si mesmos **aristoi**, que significa “os mellores”. **De aquí procede a palabra aristocracia, “goberno dos mellores”**. Esparta foi o mellor exemplo de polis gobernada pola aristocracia.

Durante o século VI a.C., o crecemento da poboación e o escaso rendemento da terra provocaron un período de crise e revoltas populares contra os aristoi. Foron o inicio dun proceso que culminou coa aparición da democracia. Atenas constitúe o mellor exemplo de goberno democrático.

A expansión grega.

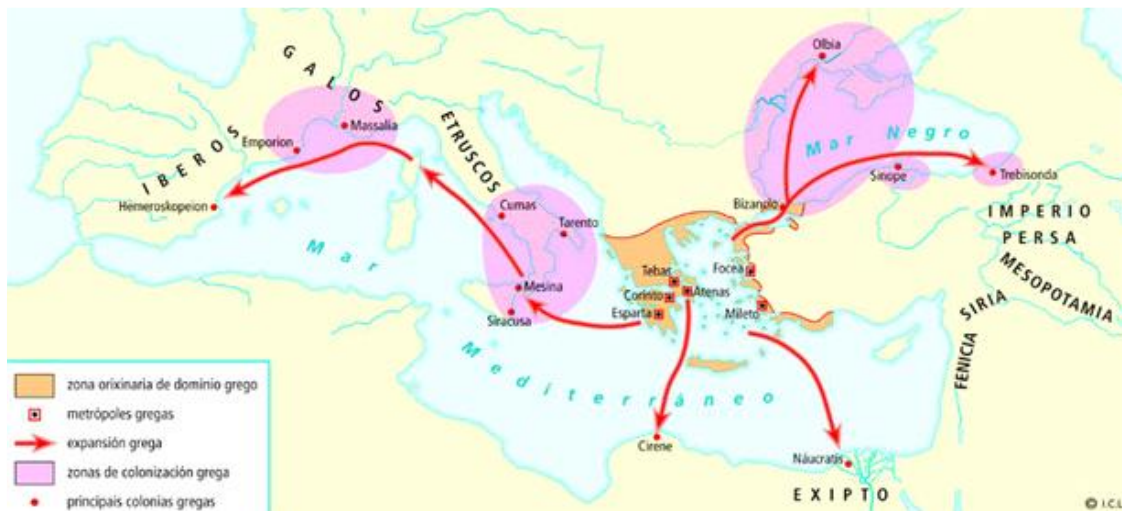
Grecia viviu un **período de crise entre os séculos VIII e VI a.C.** A poboación medrou moito, pero como a terra era pouco fértil, non producía alimentos suficientes. Ademais, a maior parte das terras estaba en mans dunha minoría rica, mentres que os campesiños eran pobres. Nestas circunstancias, moitos gregos emigraron e fundaron numerosas colonias polo Mediterráneo, nun proceso denominado COLONIZACIÓN.

A cidade de orixe, de onde partía a poboación para fundar unha colonia, era a **metrópole**.

As **COLONIAS** eran **comunidades independentes**, aínda que mantiñan os deuses, os costumes e a organización da polis de que procedía a súa poboación. Establecíanse preto da costa para facilitar o transporte e o comercio. Tamén buscaban un outeiro desde o que defender a cidade, con auga e terreos fértiles. **A expansión grega desenvolveuse en dúas ondas:**

- Entre o 750 e o 650 a. C., os gregos **foron cara ao oeste**. Asentáronse nas illas e costas do mar Xónico, Sicilia e o sur de Italia (A Magna Grecia), Francia, Libia e o sur e o leste da península ibérica.
- Entre o 650 e o 550 a.C., Os gregos expandíronse **cara ao leste** e fundaron colonias nas costas do mar Negro.

Como consecuencia das colonizacións, os gregos entraron en contacto con outros pobos, como os fenicios, os etruscos e os exipcios. Ademais, as colonizacións serviron para estender a civilización grega máis alá das súas fronteiras.

3. A ÉPOCA CLÁSICA: ATENAS E ESPARTA.

Durante o século V a.C. e a primeira metade do século IV a.C. desenvolveuse a etapa clásica de Grecia. Este período caracterizouse pola *superioridade das polis de Atenas e Esparta* e pola sucesión de guerras.

Atenas, a orixe da democracia

Atenas constitúe o exemplo máis coñecido de polis democrática. As reformas políticas introducidas a partir do século VII a.C. por algúns lexisladores, como Solón, sentaron as bases das institucións da democracia ateniense. O goberno da polis realizábase a través das seguintes *institucións*:

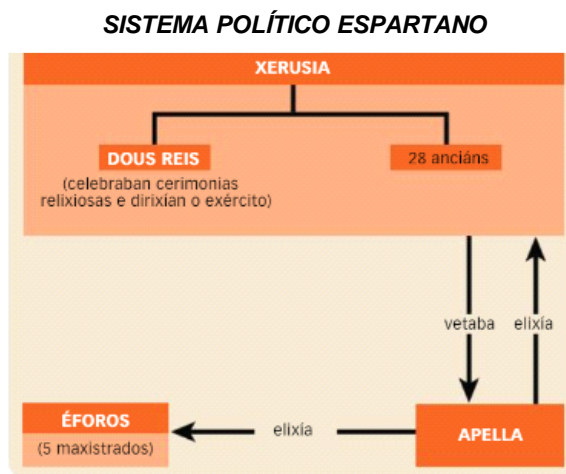

- **A Asemblea ou Ekklesia.** Era o principal órgano de decisión política. Nela tratábanse todas as cuestións que afectaban á vida pública: votábanse as leis, decidíanse a guerra e a paz e elixíanse os gobernantes. A Ekklesia estaba formada por todos os cidadáns atenienses maiores de vinte anos, os únicos con dereito a votar e a seren elixidos. As votacións realizábanse a man alzada.
- **A Bulé ou Consello dos Cincocentos.** Encargábase de preparar os asuntos que se discutían na Asemblea. Estaba formada por **cincocentos cidadáns maiores de trinta anos elixidos por sorteo**.
- **Os maxistrados.** Eran os funcionarios que executaban as decisións da Asemblea. Entre eles, destacaban os dez estrategos, que dirixían o exército e a armada, e os nove arcontes, que presidían os tribunais e que se encargaban dos ritos relixiosos. Outros maxistrados ocupábanse da policía, dos transportes, das prisións, dos mercados, etc.

- **Os tribunais de xustiza** eran elixidos por sorteo entre os cidadáns cada ano. Cada un dos tribunais especializábase nunha materia determinada.

En Atenas, unicamente os cidadáns podían participar na vida política con plenos dereitos, as mulleres, os escravos e os estranxeiros non eran considerados cidadáns.

Esparta, unha polis aristocrática

Esparta foi unha das polis máis extensas e poderosas de Grecia. O seu sistema de goberno e a súa estrutura social, en cambio, foron moi diferentes dos das demais polis. Os espartanos dedicaban gran parte do tempo a prepararse para a guerra, mentres que outros pobos que conquistaran se encargaban do traballo. O **sistema de goberno de Esparta foi a oligarquía, que significa (goberno duns poucos)**. Este sistema de goberno baseábase nas seguintes institucións:

- **Diarquía:** dous reis que pertencían a familias distintas e exercían o poder militar e relixioso.
- **A Xerusia ou Consello de Anciáns.** Estaba formado polos anciáns das familias máis prestixiosas e polos dous reis. Propoñía e elaboraba as leis e podía xulgar os reis.
- **Os éforos.** Eran cinco maxistrados con plenos poderes para executar as decisións da Xerusia.
- **A Asemblea ou Apella.** Estaba formada por todos os homes libres maiores de trinta anos. O seu poder era moi limitado porque a Xerusia podía vetar as súas decisións e porque os éforos dirixían as asembleas. A súa principal función era elixir os éforos e os membros da Xerusia.

4. A ÉPOCA CLÁSICA: UN PERÍODO DE GUERRAS.

As guerras médicas.

O pobo persa, que habitaba na meseta de Irán (Asia) iniciou a mediados do século VI a.C. unha grande expansión territorial. Nese proceso someteu as polis gregas de Asia Menor e as illas próximas á costa.

No ano 499 a.C., as polis sometidas rebeláronse contra os persas. O resto das polis gregas, encabezadas por Atenas, acudiron a axudalas. Este foi o comezo das GUERRAS MÉDICAS, que atravesaron por varias etapas:

- A primeira guerra médica acabou no ano 490 a. C., cando os soldados gregos, chamados hoplitas, venceron os persas na **batalla de Maratón**.
- O rei persa Xerxes I iniciou a segunda guerra médica no ano 480 a.C. Invadiu Grecia polo norte e, malia que foi detido polos espartanos nas Termópilas, saqueou Atenas. Pero pouco despois foi derrotado nas **batallas de Salamina e Platea**.

As guerras médicas concluíron co triunfo dos gregos e Atenas adquiriu un gran prestixio militar e converteuse na potencia máis importante da Hélade.

O esplendor de Atenas

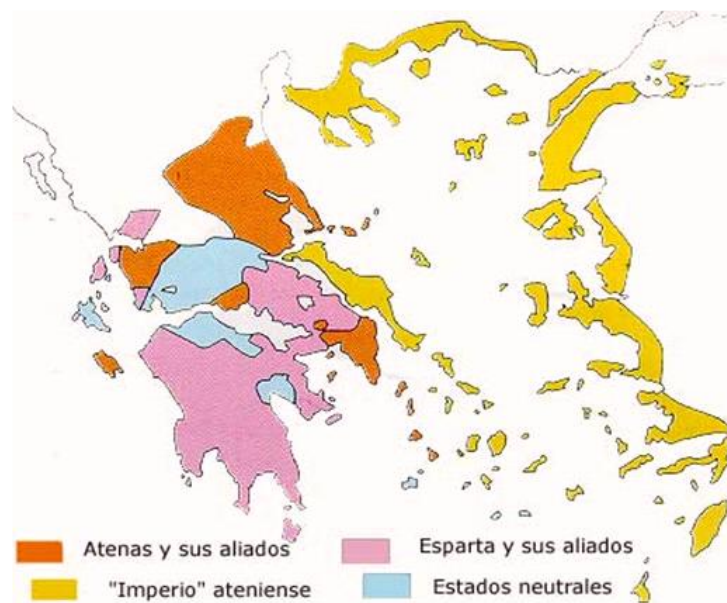
Durante o século V a.C., Atenas viviu a súa época de maior esplendor. Aos éxitos militares obtidos nas guerras médicas sumouse o apoxeo económico, cultural e político que viviu a polis neste período. Entre os anos 461 a.C. e 429 a.C. **PERICLES dirixiu a política ateniense**; foi elixido maxistrado ata quince veces. **Encargoulles aos mellores artistas gregos a reconstrución da Acrópole, que fora destruída durante as guerras contra os persas.** A pesar de que Pericles proviña dunha familia aristocrática, aprobou reformas que beneficiaron o pobo. Aumentou as atribucións da Ekklesia e tamén da Bulé e tomou medidas para incrementar a participación do pobo na vida política.

A guerra do Peloponeso.

No ano 477 a. C. formouse a **Liga de Delos**, unha unión de polis que proporcionaban unha cantidade de diñeiro para manter unha frota de guerra coa que defenderse de novos ataques persas. O diñeiro recadado gardábase na illa de Delos baixo a protección de Atenas.

O auxe político, económico e cultural de Atenas durante o século V a.C. ameazou os intereses doutras polis, como Esparta, que formaron a Liga do Peloponeso. A tensión acabou provocando a **GUERRA DO PELOPONESO, entre os partidarios de Atenas e os partidarios de Esparta, no ano 431 a.C.**

O conflito atravesou varias fases e concluíu no ano 404 a.C. coa vitoria de Esparta. O dominio de Esparta foi tan opresivo que no 403 a. C. Atenas e outras polis subleváronse. As loitas internas e a crise económica debilitaron as cidades-Estado gregas.

EXÉRCITO ESPARTANO

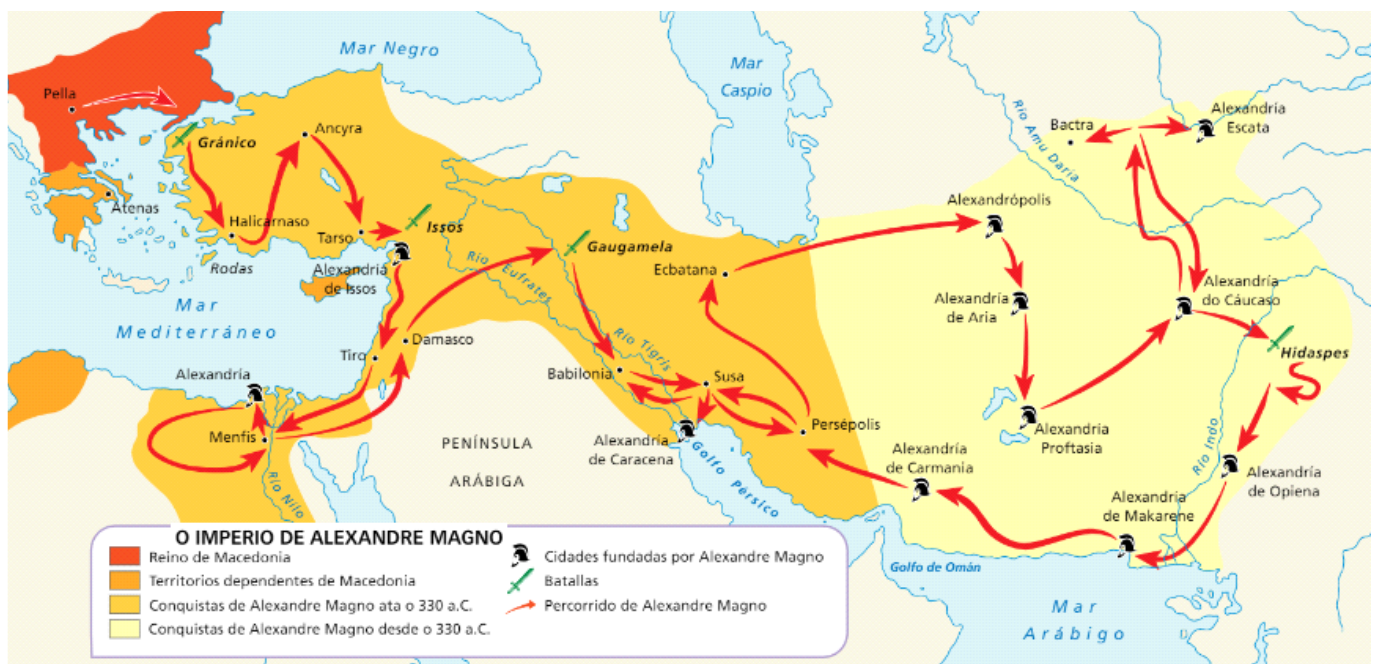
5. A ÉPOCA HELENÍSTICA

As conquistas de Alexandre Magno.

Macedonia era un reino montañoso, situado ao norte de Grecia, moi influenciado pola cultura grega. A mediados do século IV a.C., o rei Filipo II de Macedonia decidiu aproveitarse da debilidade en que estaban sumidas as polis gregas tras décadas de enfrontamentos internos. Organizou un poderoso exército e no ano 338 a.C. someteu a todas as polis de Grecia salvo Esparta. No 336 a.C., cando se dispoñía a conquistar o Imperio persa, Filipo II foi asasinado.

Sucedeu o seu fillo ALEXANDRE MAGNO, que fora preparado desde neno para gobernar. Formou un grande exército e lanzouse a conquistar o Imperio persa. Desde alí emprendeu unha grande expedición cara a Oriente. Entre os anos 334 e 323 a. C., Alexandre alcanzou o val do río Indo e formou un grande imperio que se estendía por Persia, Mesopotamia, Siria e Exipto. Morreu no 323 a. C., cando proxectaba a conquista de Arabia.

A grande expansión do Imperio de Alexandre Magno foi posible grazas ao seu xenio militar e ao poderoso exército macedonio, do que o núcleo principal era a falanxe. Ideada por Filipo II, era unha formación de combate organizada en 16 filas con 16 homes por fila. As cinco primeiras atacaban e o resto levantaba as lanzas para protexer os compañeiros.

O helenismo.

O Imperio de Alexandre Magno provocou importantes cambios no mundo grego. Nos territorios conquistados por Alexandre Magno o grego converteuse na lingua oficial e culta, e puxéronse de moda a cultura e a arte gregas. Chamámoslle **HELENISMO** a esta expansión da cultura grega por Asia e polo norte de África e á fusión da cultura grega coa cultura oriental.

O período helenístico foi unha etapa de grande esplendor cultural. Florececeron a arte, a poesía e o teatro, e producíronse avances científicos. Destacaron os matemáticos Arquímedes e Euclides e o

xeógrafo Eratóstenes.

O **mundo helenístico era un espazo de grandes cidades**. As que xa existían medraron e, ademais, fundáronse outras novas, como **Pérgamo e Alexandría**. Os novos asentamentos seguían un plano moi regular e dispoñían de importantes edificios, como santuarios, bibliotecas, museos, etc. A **biblioteca de Alexandría** chegou a ser a maior do seu tempo.

Nas cidades costeiras construíronse enormes **portos**, pois o comercio adquiriu grande importancia.

As monarquías helenísticas.

Alexandre Magno morreu sen deixar organizado o seu inmenso imperio. Os seus xenerais dividiron o territorio, adoptaron o título de reis e fundaron diversos reinos, coñecidos como monarquías helenísticas. Nelas os reis, que foron divinizados, eran a máxima autoridade política e militar. Destacaron Egipto, Mesopotamia, Tracia e Macedonia.

6. Sociedade, economía e urbanismo en Grecia.

Unha sociedade desigual.

A sociedade grega dividíase en dous grupos: os cidadáns e os non cidadáns.

Os cidadáns eran unha minoría. Participaban na vida política e no exército, gozaban de todos os dereitos e tiñan obrigación de pagar impostos. Entre eles había persoas moi ricas e outras de condición máis humilde.

- **Os non cidadáns eran a maior parte da poboación.** Non podían participar na política, pero a súa situación non era uniforme:
- **Os estranxeiros eran persoas libres.** Pagaban impostos e podían formar parte do exército, pero non podían posuír terras nin casas. Dedicábanse ao comercio e a artesanía.
- **Os escravos non eran persoas libres.** Adoitaban ser prisioneiros de guerra ou fillos de escravos. Principalmente, eran empregados na agricultura, nas minas e no servizo doméstico.
- **As mulleres podían ser libres ou escravas, pero todas carecían de dereitos.** Non podían intervir en política, votar ou asistir a espectáculos públicos. As mulleres ricas coidaban do fogar, mentres que as mulleres das clases populares traballaban como campesiñas, vendedoras, amas de cría ou parteiras.

As actividades económicas

O terreo grego era moi pobre. A **agricultura especializouse en tres produtos: trigo, vide e oliveira.** As explotacións agrícolas eran pequenas e os campesiños vivían humildemente.

Os habitantes das **ciudades gregas dedicábanse sobre todo á artesanía e ao comercio.** Os

gregos elaboraron **cerámica de calidad**, que exportaban a outras zonas do mundo. Tamén había obradoiros de **curtidores, en que se realizaban obxectos de pel**. Destacaron igualmente na **fabricación de tecidos de liño, la e, na época helenística, tamén de algodón**.

O comercio era a actividade económica máis importante. Había un pequeno comercio moi activo: os pequenos artesáns vendían os seus produtos no obradoiro, os campesiños acudían ás cidades para vender as colleitas e nas pequenas tendas vendíase todo o necesario para os habitantes das cidades. Estes pequenos comerciantes carecían de prestixio social.

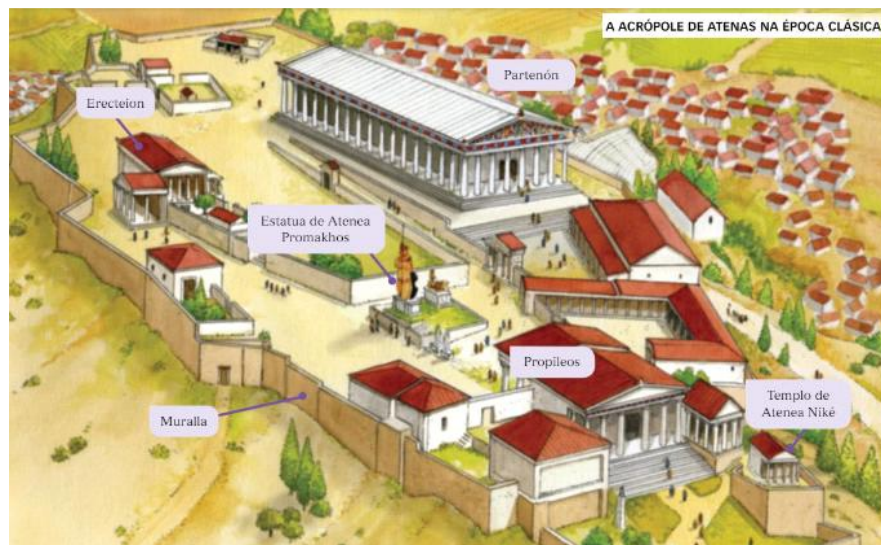
Pero había ***tamén ricos e poderosos comerciantes, propietarios de barcos que navegaban polo mar Mediterráneo***. Vendían os produtos elaborados nas cidades gregas e, a cambio, compraban alimentos, madeira e cobre en terras afastadas. Nos intercambios comerciais, os gregos utilizaban moedas de prata chamadas ***dracmas***.

O urbanismo. A cidade grega

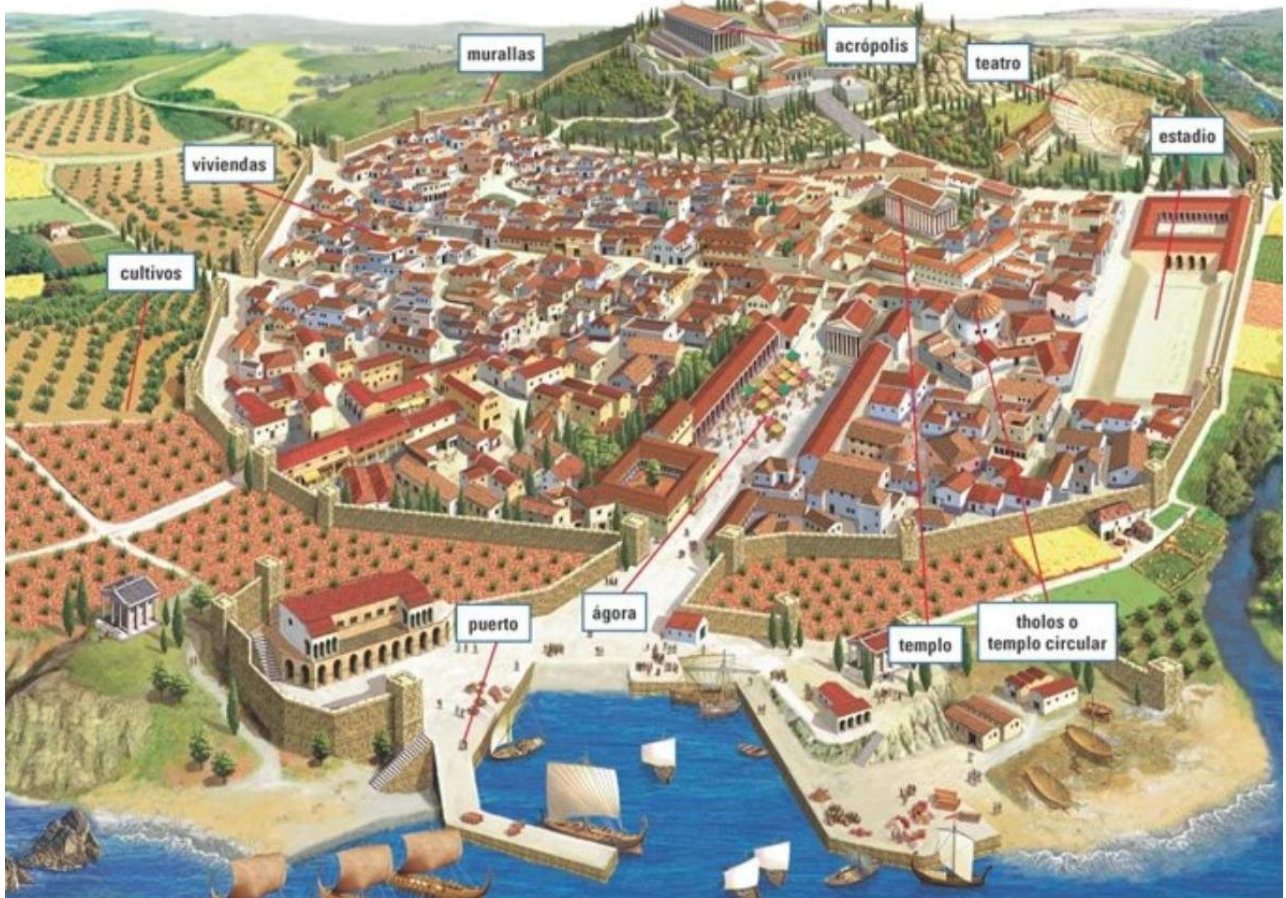
Debido ao relevo montañoso, ***as cidades (POLIS) situábanse preto do mar para facilitar as comunicacións e o comercio***. As polis estaban formadas polas cidades propiamente ditas e polos campos de cultivo que as rodeaban,

Na zona urbana as rúas das cidades eran estreitas e retortas, e pódense diferenciar dúas zonas.

- **A ágora** era a praza onde se celebraba o mercado e o lugar en que a poboación se reunía para pasear, parolar e estar informados do que pasaba na cidade.
- **A acrópole** era un recinto amurallado situado no lugar máis elevado da cidade, de fácil defensa en caso de ataque. Na acrópole situábanse os templos e algúns dos edificios máis importantes.

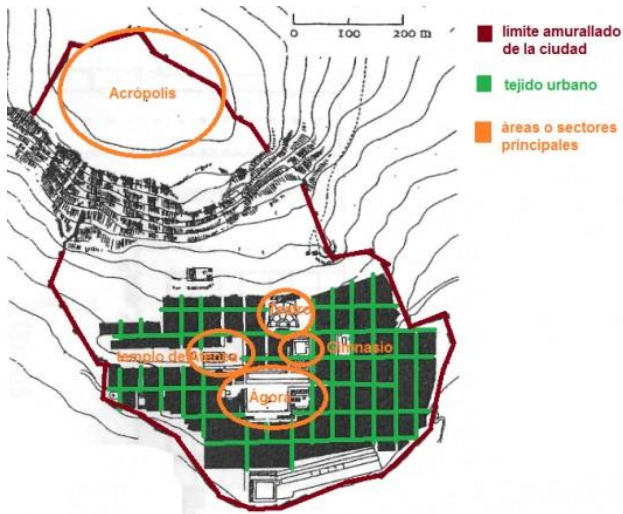
TEMA 9 GRECIA

Entre as construcións máis significativas que había na cidade grega encontrábase **o bouleuterion**, que era onde se reunía o Consello, **a stoa** ou galería porticada, **o teatro**, **o estadio** e **o ximnasio**. Tamén había bibliotecas e xardíns públicos.

Na **época helenística**, **as cidades medraron e alcanzaron gran desenvolvemento**. As novas cidades que se fundaron nesa época dispoñían de rúas amplas e rectas que creaban rúas cadrados e regulares.

<https://www.youtube.com/watch?v=jda9cWMGPZ4>